

Mise Konstantina a Metoděje ve Velké Moravě a její vztah k slovanské vzájemnosti

Slovanské národy jsou si nejbližší původem, jazykem, dějinami a podstatnými povahovými rysy. Jejich kultura, písemnost a počátky křesťanství mají společný původ a úlohu v dějinách.

K porozumění jejich zákonitostem je třeba vzít v úvahu předcházející vývoj a souvislosti v prvních stoletích našeho letopočtu. Nejmocnější stát antického starověku – Římská říše – se z vnitřních příčin a pod tlakem pohybu sousedních národů rozkládala. Ze střední Evropy odešli Keltové na západ pod tlakem Germánů ze severovýchodu během 1. století před Kristem. Germáni osídlili prostor západně od řeky Labe a severně od horního Dunaje.

Křesťanství se přes kruté pronásledování římskými císaři šířilo. Císař Konstantin (306 – 337) svým Ediktem milánským zastavil pronásledování křesťanů, sám přijal křesťanství a přenesl hlavní město do Konstantinopole (později nazývaného Byzanc nebo Cařihrad). Římská říše se v r. 395 rozdělila na západní s hlavním městem Římem a východní – Byzantskou. Křesťanství se též rozdělilo na západní pod římským biskupem – papežem a východní pod byzantským patriarchou.

V polovině 4. století v r. 375 do Panonie vtrhli z Asie Hunové (pravděpodobně pramongolové). Jejich vůdce Attila (433 – 453) protáhl střední Evropou až do dnešní Francie, kde svedl nerozhodnou bitvu s římským vojevůdcem Aetiem u Kann v r. 451. V době stěhování národů od 2. do 4. století n. l. Germáni opustili střední Evropu, kterou v 5. a 6. století osídlili Slované, jejichž sídla zasahovala na západ od Labe k řece Sprévě a za pohraniční hory Čech.

Po pádu Západořímské říše nápirem Germánů v r. 476 (100 let po vpádu Hunů) se v západní Evropě vytvořila Franská říše s převahou germánského obyvatelstva. Založil ji Chlodvik (481 – 511), který v r. 498 přijal křesťanství. Král Karel, zvaný Veliký (768 – 814) byl v r. 800 prohlášen římským císařem. Tento Karel (dnes nekriticky uctíváný v Evropské unii) pod záminkou šíření křesťanství vraždil Polabské Slované i pohanské germánské Sasy, jichž kupř. dal v jednom dni popravit 5 000. Podle franských kronik jeho vojska v r. 805 neúspěšně obléhala pevnost Canburk (asi slovanské hradiště Kanina v severních Čechách). Za jeho vnuků se Franská říše rozdělila na tři části, východní části, vládl Ludvík Němec.

Slované, žijící po tisíciletí v rozsáhlých prostorách mezi řekami Vislou a Dněprem, vstoupili do dějin Evropy v období mezi 5. a 6. Stoletím. V historických pramenech té doby byli východní Slované nazýváni Sklaveni a Antové, jižní Sloveni, Charváti, Srbové a západní Obodrité, Veleti, Lužičtí Srbové, Češi a Moravané.

Prvním státem Západních Slovanů byla v 6. a 7. století říše knížete Sába (623 – 658). Podle franské kroniky Fredegara vedl Sábmo Slované v boji s asijskými Avary a v r. 631 porazil německého krále Dagoberta u pevnosti Vogastisburku (asi slovanské hradiště Tuhán v západních Čechách). Tímto vítězstvím zajistil západním Slovanům mír na 175 let. Je příznačné, že už první písemná zpráva o dějinách západních Slovanů se týká obranného boje Slovanů proti Germánům a tento boj proti německému „Drang nach Osten“ se jako červená nit táhne celými dějinami Slovanů až dodnes.

Též v dalším západoslovanském státě – Velké Moravě – v 9. – 10. století (833 – 906) byl svár s útočícími Němci hlavním problémem. Velkomoravský stát od doby svého zakladatele Mojmirá I. (833 – 846) dosahoval vysoké úrovně rozvoje s opevněnými městy o několika tisících obyvatel. Mojmirův nástupce Rostislav (846 – 876) vyhnal německé kněze, vysílané z Východofranského státu vládce Ludvíka Němce. S tímto panovníkem, usilujícím o dobytí Velké Moravy, po celou dobu své vlády úspěšně bojoval. Státnickým činem Rostislava byla jeho žádost k byzantskému císaři Michalovi III. o vyslání kazatelů křesťanství ve slovanském jazyce na Moravu v roce 862. Michal III. pověřil tímto úkolem učené bratry ze Soluně Konstantina (Cyrila) a Metoděje. To bylo počátkem velké události – položení základů slovanského písemnictví, křesťanství a kultury, upevnění samostatnosti slovanských států a jejich vzájemných bratrských vztahů.

V roce 860 oba bratry poslal patriarcha Fotios k Chazarům. Z Krymu přinesli ostatky svatého Klimenta, který byl pak uctíván i na Moravě. Konstantin a Metoděj přišli do Velké Moravy v r. 863. Pro slovanský jazyk vytvořili vhodné nové písmo – hlaholici, do slovanského jazyka přeložili liturgické texty a později Písmo svaté (bibli). Na Moravě vychovali více než 200 žáků, z nichž někteří – Naum, Saava, Kliment, Angelarius aj. později šířili křesťanství u jižních Slovanů, zvláště v Bulharsku.

V roce 867 vykonali bratři diplomatickou misi k panonskému knížeti Kocelovi s cílem spojenectví proti Němcům. V témže roce též vykonali cestu do Říma, kde sloužili bohoslužbu v slovanském jazyce. V Římě Konstantin těžce onemocněl, vstoupil do kláštera přijav jméno Cyril a v Římě zemřel.

V dalším období musel Metoděj překonat velké těžkosti. V roce 870 Svatopluk – synovec Rostislavův – tohoto zajal a vydal Němcům. Rostislav zemřel slepý v německém vězení. Němci však sesadili Svatopluka, zaměňivše jej svými místodržiteli. Metoděj byl 3 roky vězněn německým biskupem z Pasova a propuštěn po zásahu římského papeže. Metoděj se vrátil na Moravu, kde dokončil slovanský překlad bible.

Svatopluk přešel ke svým, v boji porazil Němce a v roce 874 mírovou smlouvou ve Forchheimu potvrdil nezávislost Velké Moravy. Za jeho vlády (871 – 894) Velká Morava zahrnovala Čechy, Lužici, Slezsko, jižní Polsko, Panonii a sahala až ke Kyjevské Rusi. Za jeho panování přijal z rukou Metoděje křesťanství český kníže Bořivoj s manželkou Ludmilou. Bořivoj pak v r. 872 bojoval spolu se Svatoplukem proti Němcům.

Nový římský papež Jan III. jmenoval Metoděje velkomoravským arcibiskupem, ale nitranským biskupem jmenoval Němce Wichinga. Wiching vyvolal spor s Metodějem, který jej odvolal, ale spory s německými kněžími pokračovaly (Palacký 1894, Klanica 2009 aj.).

V roce 885 zemřel arcibiskup Velké Moravy Metoděj a byl pohřben v hlavním chrámu ve městě Mikulčice (Klanica 2007). Nový papež Hadrián III. zakázal slovanskou bohoslužbu. Metodějův nástupce biskup Gorazd zemřel ve vězení, Metodějovi žáci byli vyhnáni a v dalším období působili v Bulharsku za vlády cara Simeona.

V polovině 10. století Maďaři z Asie vtrhli do Panonie. V důsledku jejich nájzdů a nesvornosti Svatoplukových synů se Velká Morava rozpadla a její části se dále vyvíjely samostatně. Velká Morava byla prvním společným státem Čechů a Slováků (Poulík, Chropovský a kol. 1985).

Závěrem je třeba ocenit úlohu Slovanů a slovanské kultury v dějinách, jejíž počátky jsou spjaty s šířením křesťanství z východu.

Podstatný je rozdíl v kořenech a východiscích západoevropské a východoevropské kultury, které vycházejí z výše uvedených historických skutečností a jejíž počátek patří všem Slovanům.

Západní kultura navazuje na tradice římské říše, jejíž hlavní myšlenkou byla rozpínavá moc. Římská říše končila mravním rozkladem, kdy antická kultura degenerovala na hromadné vraždění lidí a zvířat v arénách a státní organizace se z vnitřních i vnějších příčin zhroutila.

Na Římskou říši přímo navázala Franská říše, zneužívající šíření křesťanství k výbojům proti Slovanům. Je to tisíciletý „Drang nach Osten“, dosahující do současnosti. Touha po neomezené moci západní církve vyvolala ve středověku hrůzy inkvisice.

Snaha ovládat jiné národy a krást jejich bohatství byla důvodem křížáckých výprav, později válek o kolonie, doprovázených vyvražďováním původních obyvatel a otrokářstvím až do 19. století. Ideologickým zdůvodněním byla a je domnělá nadřazenost panské rasy, vyvoleného či výjimečného národa. Mravnost Západu upadá jako ve starém Římě, rozklad je šířen jako nástroj k ovládnutí jiných národů a států.

Naopak dějiny Slovanů jsou dějinami obrany sebe i druhých. Západní Evropa si neuvědomuje, že Východní Slované v posledním tisíciletí několikrát vlastními obětmi zastavili nájzdy z Asie (i jiné), Jižní Slované byli hrází proti rozpínavosti turecké osmanské říše. Dějiny Západních Slovanů jsou pak nepřetržitým bojem o přežití proti německé agresi – boje Polabských Slovanů, Čechů, zvláště husitů, Poláků – kupř. u Grunvaldu v r. 1410 atd. až po 20. století.

Etické základy evropského Východu jsou jiné než Západu. Jsou méně individualisticky sobecké, lidštější a to se projevuje v dějinách národů, států i křesťanství. Naše kořeny jsou společné. Ve znalosti dějin, v mravních hodnotách a v bratrské sounáležitosti je naše budoucnost.

Literatura:

- Klanica Z., 2007 : Tajemství hrobu moravského arcibiskupa Metoděje. Futura, Praha: 1 – 116.
Klanica Z., 2009: Počátky Slovanů. Edit. Dr. Jiří Maštálka, Praha: 1 – 183.
Palacký F., 1894: Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě. Díl I. Od pravěkosti až do roku 1253. Bursík a Kohout, Praha: 1 – 354.
Poulík J., Chropovský B. A kol., 1985: Velká Morava a počátky československé státnosti. Academia Praha, Obzor Bratislava: 1 – 300.

Jan Minář